

VERSLAG VAN	Commissie RGW (Expertsessie Voedselagenda)
DATUM EN TIJD	13-1-2021 16.00 – 18.00 uur
VOORZITTER	Ruurd Jonge Poerink
AANWEZIG	Hanke Bruins Slot, Jeroen Bart, Nanette Catoen, Chris Westerlaken, Kees de Heer, Marc de Droog, Marjolein van Elteren, Marie Louise Engelsman, Ernst Hart, Michiel Fiscalini, Nelly de Haan, Frans Hazeleger, Henriëtte Rikkoert, Marijke de Jong, Juliëtte van Gilse, Hiltje Keller, Annet Krijgsman, Ruben Kroeze, Mieke Hoek, Gert Mulder, Suzanne Ongena, Suzy Bollen, Suzanne Vrielink, Marianne de Widt, Harry Wolting, Frank Kools, Karen Hitters, Joris Lohman, Marianne Karstens, Natascha Kooiman, Malou Fraza, Anne Zuure, Wilma Timmers, Tessa Mutsaarts
AFWEZIG	Afwezigen

Over de bijeenkomst

De expertsessie vindt plaats op woensdag 13 januari 2021 van 16.00 - 18.00 uur. De vraag die centraal staat is: wanneer wordt de provinciale voedselagenda een succes? Tijdens de bijeenkomst geven vier experts een presentatie over de context en kansen van de Voedselagenda; voor elk van de twee ambities uit de Voedselagenda zullen twee sprekers aan bod komen. Zij vertellen over hun perspectief op het voedselsysteem, wat zij in Utrecht zien gebeuren, welke rol zij voor de provincie zien en hun reflectie op de concept Voedselagenda. PS-leden krijgen de gelegenheid om de sprekers verdiepende vragen te stellen. In een laatste spreekronde vragen we hen te reflecteren op de vraag wanneer wordt de Voedselagenda een succes?

Programma

16.00 – 16.05 uur Aftrap en inleiding door voorzitter Ruurd Jonge Poerink en gedeputeerde Hanke Bruins Slot

Presentaties en gesprek ambitie 1 – Lokaal voedsel

16.05 – 16.25 uur

Joris Lohman (Taskforce Korte Ketens) - Landelijke ontwikkelingen op het gebied van lokaal voedsel waaronder de Handelsmissie Korte Ketens en de samenwerking met provincies, en kansen voor de voedselagenda

Marianne Karstens (Lokaal Voedsel 3.0) - Utrechtse actualiteiten rondom lokaal voedsel en kansen voor de voedselagenda

16.25 – 16.45 uur Ruimte voor vragen

Presentaties en gesprek ambitie 2 – Gezond en duurzaam eten

16.45 – 17.05 uur Natascha Kooiman (Transitiecoalitie Voedsel) - Landelijke ontwikkelingen op gebied van gezond en duurzaam voedsel en kansen voor de voedselagenda

17.05 – 17.25 uur Karen Hitters (Gemeente Utrecht) – Utrechtse ontwikkelingen rondom gezonde en duurzame consumptie en kansen voor de voedselagenda

Reflectie: wanneer wordt de Voedselagenda een succes?

17.25 – 17.55 uur Reactie van de aanwezigen: wanneer wordt de Voedselagenda een succes?

17.55 – 18.00 uur Afsluiting door gedeputeerde Hanke Bruins Slot en voorzitter Ruurd Jonge Poerink

Over de sprekers

1. **Joris Lohman** is oprichter van de Foodhub, gezicht van de landelijke Taskforce Korte Ketens, één van de partners bij de Handelsmissie Korte Ketens en de verder uitwerking van de samenwerking tussen provincies. Joris is een veelgevraagd spreker als het gaat over de voedseltransitie en is bij allerlei initiatieven en organisaties op dit thema betrokken.
2. **Marianne Karstens** is inhoudelijk projectleider van Lokaal Voedsel 3.0. Dit project is een samenwerking tussen twee LEADER groepen in Utrecht, draait inmiddels drie jaar en wordt onder andere gefinancierd door de provincie Utrecht. Marianne is zelfstandig ondernemer op het gebied van voedsel en werkt ook met andere provincies samen op dit thema.
3. **Natascha Kooiman** is kwartiermaker Transitiecoalitie Voedsel en ondernemer op het gebied van gezond en duurzaam voedsel. Zij geeft vaak presentaties over het voedselsysteem en de uitdagingen die daarin spelen. De Transitiecoalitie Voedsel heeft onlangs ook een lerend netwerk opgestart rondom gezonde en duurzame voedselomgevingen.
4. **Karen Hitters en/of Anne Marie Gout** zijn beleidsadviseur gezondheid bij de Gemeente Utrecht en ook actief in het Food Print Utrecht Region netwerk. De Gemeente Utrecht is zelf ook bezig met een gemeentelijke Voedselvisie, Karen en Anne Marie hebben afgelopen tijd met veel ondernemers en partijen bijeenkomsten hierover georganiseerd. De nadruk ligt daarbij vooral op volksgezondheid en voedselomgevingen.

Verslag

Opening voorzitter Ruurd Jonge Poerink en gedeputeerde Hanke Bruins Slot

Het belangrijkste doel van de expertsessie is om waardevolle input op te halen voor de Voedselagenda vanuit de PS-leden. We willen daarom graag een constructief gesprek neerzetten en concreet ophalen hoe we de Voedselagenda verder kunnen brengen in de komende weken.

Presentaties en gesprek ambitie 1 – Lokaal voedsel

Presentaties Joris Lohman (Taskforce Korte Ketens) en Marianne Karstens (Lokaal Voedsel 3.0).

De PowerPointpresentaties zijn terug te vinden op het SIS van de Provincie Utrecht.

Kees de Heer (ChristenUnie) vraagt of de rol van de provincie (het verstevigen van de netwerken) de grootste prioriteit heeft of dat de provincie ook nog promotie acties moet doen. Marianne Karstens heeft zelf de indruk dat we veel in de plattelandsgemeente actief zijn, daar wordt door het Lokaal Voedsel project actief aan gewerkt via leergangen en bijeenkomsten. In het project ontstaat juist het beeld dat nog veel werk te doen is om ook bij andere steden de stedelijke omgeving goed aan te laten sluiten. Daarbij moet het netwerk in zijn geheel beter zichtbaar worden gemaakt door onlinecommunicatie uitingen. Joris Lohman vult aan dat het project hieraan verder wil werken onder andere aan de hand van de roadmap op gebied van korte keten die wordt gemaakt in opdracht van provincies. Lokaal Voedsel wil een roadmap opzetten, hiermee willen we gezamenlijke stappen volgen met andere provincies. Momenteel wordt afgestemd of dit mogelijk is.

Kees de Heer vraagt aan Marianne Karstens of we ook nog in de andere steden het netwerk gaan versterken. Marianne Karstens reageert dat het Lokaal Voedsel project zich in de regel wel houdt aan provinciegrenzen; voor het project wordt als richtlijn gebruikt dat de inzet van toegevoegde waarde moet zijn voor de Provincie Utrecht. Dit wordt niet heel strak nageleefd, soms wordt een uitzondering gemaakt als een initiatiefnemer ook de intentie heeft de Utrechtse markt te gaan bedienen. Joris Lohman vult aan dat de definitie die Foodhub hanteert op het landelijke speelveld en ook binnen Europa is. Wat we proberen met het opzetten van regionale allianties is dat het niet zo zeer gaat over de provinciegrenzen maar waar de energie zit en welke partijen willen met elkaar

samenwerken om impact te maken. We proberen te kijken wat er in bepaalde regio's speelt en of we de verschillende allianties aan elkaar kunnen koppelen zodat ze niet hetzelfde gaan doen. We moeten nu vooral proberen de bestaande initiatieven te versterken en te stoppen met de leuke kleine initiatieven. We hopen dat de kringloop landbouwvisie die is neergezet over een periode heen gaat en dat er voldoende aanknopingspunten zijn om vanuit de Rijksoverheid dit hoog op de agenda te laten staan.

Nelly de Haan (ChristenUnie) vraagt of de provinciegrenzen strikt worden gehanteerd; Joris Lohman vertelde tijdens zijn presentatie over een definitie van korte keten en in de presentatie van Marianne Karstens werd hier een mooi voorbeeld van genoemd. Nelly de Haan refereert ook naar het verhaal van Marianne Karstens over een boer die van dierlijke productie naar het telen van avocado's is overgestapt. Zij geeft aan dat dit alternatief ook belastend is voor het milieu in het kader van watergebruik. In welke mate kunnen we dat een beetje synchroniseren?

Ook vraagt Nelly de Haan of het project Vlieg wiel Gemeenschapskracht kan aanhaken. Ook daar heeft zij namelijk initiatieven op voedselgebied gehoord.

Marjolein van Elteren (GroenLinks) en Frans Hazeleger (SGP) laten via de chat weten dat zij de voedselagenda nog niet hebben gezien. Gedeputeerde Bruins Slot informeert ze dat de handout is meegestuurd.

Marjolein van Elteren (GroenLinks) zegt dat het twee inspirerende presentaties zijn. Ze vraagt Joris Lohman hoe belangrijk hij vindt dat het voedsel ook duurzaam geproduceerd wordt en of de boeren daar ook een eerlijke prijs voor krijgen. Joris Lohman antwoordt dat dit de ambitie van de korte keten is. Een beter verdienvermogen van de boer zit er per definitie in. In de praktijk zie je dat heel veel korte keten initiatieven daar op stuk lopen omdat ze in feite hetzelfde doen als een groothandel. Het verdienmodel is hierin erg lastig. De motivatie is om een meer duurzaam product aan te bieden dan een gangbaar product. Er is geen keurmerk hiervoor. Momenteel zijn verschillende initiatieven bezig met een duurzaamheidsmeetlat waarin je kan zien wat het product t.o.v. een ander product is.

Chris Westerlaken (CDA) zegt dat in de eerste definitie van korte keten het lijkt dat afstand geen thema is. Als je de definitie leest zoals net weergegeven is afstand wel een thema. Hij vraagt of hij dit zo goed geanalyseerd heeft. Joris Lohman antwoordt dat afstand er wel te maken heeft. Maar het is niet zo dat we de kilometers tellen of ergens een cirkel om heen willen zetten. Chris Westerlaken vraagt of we, als we de korte keten in de Provincie Utrecht willen introduceren, dan voldoende voedsel hebben om aan te bieden aan onze bewoners. Dat hebben we, maar of het wenselijk is dan is het antwoord nee, aldus Joris Lohman. Het gaat om het vergroten van het percentage van het voedsel uit de korte keten. De Taskforce Korte Keten hanteert daar 20% voor. Marianne Karstens vult aan dat er genoeg voedsel als in volume wordt geproduceerd, over de diversiteit is te discussiëren. Dat kan bevorderd worden door productie van voedsel tussen bedrijven onderling af te stemmen.

Hiltje Keller (PvdD) vraagt Marianne Karstens hoe we met het project van Bartimeus verder gaan. De bewoners en medewerkers van Bartimeus vonden het heel erg leuk en het was een groot succes. Marianne Karstens heeft gesproken met de directeur en gaat een evaluatie plannen met de chefs en het managementteam om te kijken hoe het lokaal voedsel assortiment bij meer zorginstellingen kunnen verhogen. Dat geldt wel voor zorginstellingen van ongeveer vergelijkbare grootte als Bartimeus. Hiltje Keller vraagt gedeputeerde Bruins Slot over de rol van de provincie. Zij stelt voor om de PvdD motie 'Karnivoor geef het door' alsnog te omarmen zodat PS een goede voorbeeldfunctie heeft. Deze vraag wordt nu niet inhoudelijk verder besproken.

Michiel Fiscalini (Ja21) vraagt wat nou precies lokaal is, waarom splinteren we dit in twaalf kleine provincies en noemen we dit lokaal. Marianne Karstens antwoordt dat de korte ketens echt gaat over de verbinding. Met lokaal voedsel bedoelen we voedsel dat lokaal in grotere hoeveelheid geproduceerd wordt.

Michiel Fiscalini heeft aanvullend de vraag of dit wel de taak van de provincie Utrecht is om zich hiermee bezig te houden. Is het niet aan de groepen om te lobbyen om de BTW op groente en fruit te verlagen en wat is het verschil tussen de prijs van lokaal versus het niet-lokaal? Dit zou een van de bijdragen kunnen zijn. Bij de bewustwording lijkt het dat de producten van hoge kwaliteit moeten zijn en daarnaast dat de prijs laag moet zijn. De toekomst van de landbouw in relatie tot het stuk korte ketens is een veel bredere vraag aldus Joris Lohman.

Marianne Karstens vult aan dat we meer voedsel van meer dichtbij kunnen halen. Bijvoorbeeld aardappels hoeven niet uit Israël te komen.

Ruurd Jonge Poerink (voorzitter) formuleert de vraag anders. Wat gaat er mis als de provincie geen rol hierin vervult? Joris Lohman geeft aan dat de reden waarom de provincies hier mee bezig zijn is omdat er bredere vragen zijn over de ontwikkeling van het platteland. Veel geld komt vanuit POP3.

Mieke Hoek (50plus) reageert dat er niets gezegd wordt over landwinkels. Deze lopen momenteel erg goed en bieden goede kwaliteit producten. Zij vraagt hoe we stimuleren dat de landwinkels een nog betere status krijgen. Landwinkels zijn zeker ook onderdeel van het netwerk en de korte keten beweging laat Marianne Karstens weten. Zij zien de omzet stijgen doordat steeds meer consumenten daar komen afnemen. Zij hebben vooral behoefte om daar zichtbaarheid in te krijgen.

Annet Krijgsman (PvdA) zegt dat we de grote ziekenhuizen momenteel nog links laten liggen en dit vindt ze juist jammer. Zij wil graag de oproep doen om toch eens met de grote ziekenhuizen in contact te treden.

Frans Hazeleger (SGP) vraagt in hoeverre er belangstelling is vanuit de consument en in hoeverre wil de consument hier extra voor betalen. Uit de afgenomen enquêtes is gebleken dat de consument voor de laagste prijs gaat. Joris Lohman geeft aan dat de bereidwilligheid er wel is maar dat het marktaandeel nog wel te klein is. Hij geeft aan dat we eigenlijk naar een ander prijssysteem zouden moeten.

Overige vragen uit de chat die niet zijn beantwoord:

- Kees de Heer (ChristenUnie): Klopt mijn indruk dat de producenten beter zijn georganiseerd dan de consumenten? Zo ja, ligt dan daar een taak voor de provincie? Promotiecampagnes?

Overige opmerkingen uit de chat:

- Kees de Heer (ChristenUnie): Kilometers is afhankelijk van consument, voor de ene consument is aantal km zo klein mogelijk doorslaggevend, voor de andere consument is ecologische kwaliteit doorslaggevend, dus je moet verschillende boxen aanbieden...

Presentaties en gesprek ambitie 2 – Gezond en duurzaam eten

Presentatie Natascha Kooiman (Transitiecoalitie Voedsel)

De PowerPointpresentatie is terug te vinden op het SIS van de Provincie Utrecht.

Frans Hazeleger (SGP) vraagt of het de taak van de overheid is om de cultuur te beïnvloeden bijvoorbeeld door beïnvloeding van reclame. De inzichten uit rapporten geven aan dat het niet zo simpel is om een consument te beïnvloeden met een campagne, reageert Natascha Kooiman. De provincie kan een rol spelen in het kaderstellen voor hoe er om moet worden gegaan met het vestigingsbeleid om te zorgen dat gezond en duurzaam de nieuwe cultuur wordt.

Kees de Heer (ChristenUnie) zit nog ter herkauwen op de 5 aanbevelingen, en heeft een opmerking over de laatste. De Provincie Utrecht wil één keer per jaar een voedselagenda maken. Natascha Kooiman zegt in haar presentatie dat het meer op lange termijn opgezet moet worden. Kees de Heer vraagt hoe we dat gaan doen. Natascha Kooiman vindt dat het kort en krachtig moet zijn en er moeten direct resultaten zijn, maar legt uit dat de voedseltransitie niet zo werkt. Op het moment dat er een programma gesubsidieerd wordt dan is het waarschijnlijk niet heel nuttig als het iets is wat in drie maanden afgerond moet worden. Omdat je dan niet de resultaten hebt die je graag zou willen.

Marjolein van Elteren (GroenLinks) vraagt hoe enthousiast de Transitiecoalitie Voedsel nu is en of de transitiecoalitie bereid is om hierover mee te denken en ons uit te blijven dagen. We zijn zeker bereid om mee te denken en te sparren aldus Natascha Kooiman. De transitiecoalitie is enthousiast dat de voedselagenda er is en

dat jullie de voortrekkersrol nemen. Als het gaat over de inhoud van de voedselagenda hebben jullie een hele duidelijke focus.

Michiel Fiscalini (Ja21) zegt dat het niet wenselijk is dat we heel veel kleine projecten gaan doen. Gezond eten is hartstikke goed, daar zit wel de vraag hoe gaan we dat dan doen? Hij vraagt zich af of we een gelijk speelveld voor marktpartijen kunnen krijgen zonder subsidie en stelt de vraag of hier een kostrekening van is. Natascha Kooiman geeft aan dat de transitiecoalitie een analyse heeft gedaan met een aantal grote organisaties naar de uiteindelijke kosten. Dit wordt momenteel nog verkend. Er loopt een groot programma en dat gaat ook lopen rond experimenten in true cost en true price. Het geld voor het experiment komt vanuit het ministerie van Ministerie LNV.

Michiel Fiscalini wil graag weten wat iets gaat kosten omdat we er in de toekomst beslissingen op moeten nemen. Als het concreter gaat worden moet er ook een budget onderbouwd worden.

Presentatie Karen Hitters (Gemeente Utrecht)

De PowerPointpresentatie is terug te vinden op het SIS van de Provincie Utrecht.

Er waren geen vragen naar aanleiding van de presentatie van Karen Hitters.

Reflectie: wanneer wordt de Voedselagenda een succes?

Het verzoek van gedeputeerde Bruins Slot om een tip en top te geven t.b.v. de reflectie.

Frans Hazeleger, SGP:

- Tip: De doelmatigheid van alle uitgaven goed onderbouwen. Wat krijgen we voor het geld wat we hiervoor betalen.
- Top: Het wordt een belangrijk vraagstuk hoe je de keten kan verkorten. Als dat goed uitgewerkt wordt, kan dat het verschil maken voor boeren en burgers.

Chris Westerlaken, CDA:

- Tip: Chris Westerlaken sluit zich aan bij Frans Hazeleger. Zorg dat het haalbaar en betaalbaar is. Stop niet te veel doelen in de voedselagenda en heb niet de illusie dat we ons landbouwbeleid hiermee kunnen invullen.

Marjolein van Elteren, GroenLinks:

- Tip: Aansluiten op wat Natascha Kooiman vertelde, zorg dat je de 'true cost, true price' als onderdeel kan aanmaken van de voedselagenda. Ook in verband met de eiwittransitie. En leg de focus op de consumenten, Marjolein van Elteren heeft nu de indruk dat de hele keten de aandacht krijgt. Hoopt dit ook terug te zien in de voedselagenda. Het is goed geslaagd als we het makkelijk maken om duurzame en gemakkelijke keuzes te maken voor de consument.
- Top: Inspirerende sessies.

Annet Krijgsman, PvdA:

- Tip: Kijken of de Gemeente Utrecht kan aansluiten bij lokaal en gezond eten. Schrijf de grote bedrijven ook aan misschien kan je toch iets voor ze betekenen. Probeer daar ook vooral aandacht voor te krijgen.

Gert Mulder, PvdA:

- De vestigingspunten zijn niet aan de orde geweest. Geeft als aandachtspunt mee dat de afhankelijkheid van de auto niet groter wordt. Dit is een belangrijk uitgangspunt voor duurzaam stedelijk leven. Vindt het erg interessant om inzicht te krijgen in de bedrijfsvoering en als overheid is het van belang om aandacht te hebben voor voedselveiligheid.
-

Michiel Fiscalini, Ja21:

- Tip: Heeft sterke twijfels of dit iets voor de provincie is. De voornaamste taak is om te gaan lobbyen bij het rijk om de BTW te verlagen.

Marianne de Widt, D66:

- Tip: Hebben een eigen landbouwvisie, het zou fijn zijn om onze landbouwvisie als uitgangspunt te blijven gebruiken.
- Top: In het stuk wat nu op papier staat is een mooi streven om het compact te houden, dat begint ook met goede definities. Dit moet daar ook zeker een plek in krijgen.

Juliëtte van Gilse, VVD:

- Tip: Sluit aan bij de betaalbaarheid en haalbaarheid. Twijfelt bij sommige dingen of het te doen is. Bepaalde dingen in de presentaties stuurden te veel aan op een betuttelende overheid

Kees de Heer, ChristenUnie:

- Tip: Boeiend om de 5 aanbevelingen over transitie denken die we net hebben gehoord, uit te werken tot een soort langetermijnvisie.
- Top: Netwerken versterken met alle burgerinitiatieven waarmee we kennis hebben gemaakt bij het vlieg wiel Gemeenschapskracht. Versterken van het netwerk is een prioriteit.

Hiltje Keller, PvdD:

- Top: Blij met de ambitie vanuit de provincie. Is erg voor om van dierlijk naar meer plantaardig te gaan.

Gedeputeerde Hanke Bruins Slot bedankt de sprekers en geeft aan dat de sprekers vanuit hun perspectief en overtuiging verschillende perspectieven op de korte keten en een gezonde en duurzame voedselomgeving hebben neergezet. Het inzichtelijk maken van deze verschillende perspectieven was het doel van de expertsessie, zodat met elkaar van gedachten gewisseld kan worden over waar de rol van ons als provincie ligt, en hoe we de korte keten kunnen versterken en werken aan een gezonde en duurzame voedselomgeving. Op basis van de sessie ziet gedeputeerde Hanke Bruins Slot hierin drie lijnen om verder uit te werken in de Voedselagenda:

1. Houdt het compact en focus.
2. Waar ligt de rol van het Rijk, landelijk óf Europees, waar die van de provincie en waar kan je het verschil maken.
3. Kijk naar de hele keten. Beperk je niet alleen tot de producent of consument maar kijk breed naar de keten.

Gedeputeerde Hanke Bruins Slot ziet er naar uit om discussie met de staten te voeren over wat we als provincie kunnen doen om de verbinding tussen stad en land te verbeteren en wat kunnen we doen om de gezonde en duurzame voedselomgeving te kunnen versterken.